

Klima og miljødepartementet

Hamar, 01.02.2019

Deres ref: 18/1422
Vår ref: Sak. nr. 18/9203 - 2
Saksbeh. Elisabeth Seip Tlf. 62 54 44 34

Svar - Ny stortingsmelding om kulturminnepolitikken - Invitasjon til å komme med innspill og bidrag. Administrativ uttalelse

Det vises til Klima og miljødepartementets invitasjon til å komme med innspill til den kommende Stortingsmelding om kulturminnepolitikken samt til møter der meldinga har vært tema.

Fylkesdirektøren ser det som svært positivt at det nå skal lages en ny Stortingsmelding for forvaltningen av vår kulturarv. Tidspunktet for arbeidet er formålstjenlig med tanke på regionreformen og de nye oppgavene som fylkeskommunen får overført fra 2020. Det forutsettes at **fylkeskommunenes styrkede rolle** får en viktig plass i arbeidet. Det er vesentlig at meldinga sammen med en ny ansvarsforskrift gir klare føringer for forvaltningen, og bidrar til å styrke kulturminnenes viktige rolle i fylkeskommunens og kommunenes utviklingsarbeid. Samtidig må «føre var»-prinsippet fortsatt ligge til grunn som et grunnleggende prinsipp for forvaltningen av kulturminner, landskap og kulturmiljøer. Kulturarvens forankring i bærekraftmålene og som en viktig del av en overordnet miljøpolitikk bør stå fast.

Det er positivt at kulturminneforvaltningen knyttes nærmere til en overordnet **klimapolitikk** og at vi får et godt grunnlag for å møte klimautfordringer i tiden framover. Det må det oppfordres til at kommuner og fylker har økt fokus på kulturminner i sine energi- og klimaplaner. Det er behov for å få opp bevisstheten om at bevaring og bruk av eldre bygninger er god klimapolitikk. En dokumentasjon av klimaeffekter f.eks i forbindelse med rivesaker kan være nyttig. Det er videre fra kulturminneforvaltningens side behov for å gi et viktig ansikt og innhold i «det grønne skiftet». På dette feltet trenger både fylkeskommunen og kommunene gode eksempler og tilrettelagt statistikk. I denne sammenheng vil vi også trekke fram behovet for kulturminneberedskap i

Fylkesdirektøren

BESØK: Parkgata 64, Hamar POST: Pb. 4404, Bedriftssenteret, 2325 HAMAR
TELEFON: 62 54 40 00 E-POST: postmottak@hedmark.org ORG.NR: 942 116 217

www.hedmark.org

forbindelse med flom og øvrige naturkatastrofer. Det er viktig at fylkesmennene som beredskapsansvarlige også har klare rutiner for involvering av kulturminnefeltet. Her har vi i Hedmark høstet erfaringer fra flommen i 1995.

Styrket lovgrunnlag. Vi trenger en sterkere plan- og bygningslov som kan ivareta kulturminneverdiene på en formålstjenlig måte. Bedre hjemler og klarere føringer til kommunal og regional forvaltning må vurderes. Mulighet til å hindre riving i spesialområder, til å forhindre «styrt forfall» og krav til dokumentasjon ved rive- og endringssaker er eksempler som vi vil trekke fram. Slik det fungere i dag er Pbl hovedsakelig en «Ja»- lov. Klager på vedtak skal til politisk behandling, og her er frister ofte så korte at det ikke er mulig å fremme saker til politisk behandling innen fastsatt tid. Dette vil kunne selvfølgelig kunne løses hvis fagadministrasjonen fikk delegert ansvar, noe som kan være verdt å påpeke.

Både kommuner og fylkeskommuner må ansvarliggjøres i forhold til hvordan lovverket bør og skal forvaltes. Regionreformen tilsier at fylkeskommunenes rolle som planmyndighet skal styrkes. Det innebærer at regionale planer blir enda viktigere styringsredskap for forvaltningen. Det bør oppfordres til at utarbeider regionale kulturminneplaner og benytter de mulighetene som ligger i lovverket til å gi bestemmelser og klare føringer for kulturminnepolitikken. Det samme gjelder kulturminneplanene i kommunene (KIK). De må bli viktige redskaper for arealplan, byggesak, og regional utvikling, og ikke bare bli brukt i festtaler. Satsingen på KIK er en godt utgangspunkt for en bedre kommunal forvaltning av lokal kulturarv. Planene bør suppleres og videreføres i årene framover, og det bør gis bestemmelser og klare føringer for en mer forpliktende arealbruk og kobling til overordnede kommunale planer.

Kunnskap og kompetanse er vesentlige faktorer som må være på plass. Dette er nødvendige forutsetninger for å kunne ivareta og forvalte kulturarven som en positiv ressurs. Lovforvaltning og utviklingsarbeid kan i mange tilfeller være en utfordring å kombinere i et politisk system som skal vekte ulike samfunnsinteresser. Betydningen av kompetanse og høy faglig kvalitet er derfor svært viktig når fylkeskommunene får styrket sin rolle. Et direktorat med høy fagkompetanse er vesentlig for å lykkes med en god kulturminneforvaltning. Det er videre behov for å styrke samhandlingen mellom departementene/direktoratene, og med universiteter, kulturminnefondet, museer, forskningsinstitutter og frivillighet. Sentrale og regionale forskningsfond bør oppmuntres til å sette kulturarven på agendaen.

Utdanning er også en del av dette bildet. Tilgang på kompetent arbeidskraft til restaureringsarbeider er en stor utfordring. Det er derfor viktig at det satses ytterligere på utdanning i tradisjonelle håndverksfag og i mer moderne materialbruk.

Vellykkede nasjonale bevaringsprogrammer og satsinger bør videreføres og flere nye bør komme til. Eksisterende bevaringsprogram bør videreføres ut over 2020. Det gjelder også vellykkede prosjekter over landegrensene som f.eks det Nordiske ruinprosjektet.

Det er dessuten viktig at det åpnes for nye satsinger i tråd med utviklingen. Vi foreslår programmer på flg tema: klima, by og tettstedsutvikling, etterreformatorisk arkeologi, og kulturarven i tilknytning til det flerkulturelle Norge (urfolk, minoriteter, nyere etniske grupper).

Verdiskapingssatsingen har satt synlige spor. Gjennom satsingen på verdiskapingsarbeid har kulturarvens betydning for reiseliv og næringsutvikling blitt betydelig styrket de senere årene. Potensialet og samspillet mellom reiseliv og kulturarv bør vies stor oppmerksomhet i tiden framover da kulturarven stadig blir viktigere reisemål. Her er det mange vellykkede eksempler, statistikk og prognoser å vise til både fra Norge og andre land.

By- og tettstedsutvikling basert på kulturarven både som en viktig premiss og som utviklingsfaktor og merkevare, er et aktuelt tema som bør få en viktig plass i Stortingsmeldingen. Attraktivitet, tilhørighet og identitet er sentrale begreper som går igjen i alle politiske taler. Det er derfor viktig at kulturarvens betydning i stedsutviklingsarbeidet får en klar forankring i den nasjonale politikkutformingen.

Verdensarv. Forvaltning av verdensarvverdiene er et viktig tema for Hedmark (Røros bergstads circumferens). Det er vesentlig at det gis mulighet til å følge opp verdiene i tråd med internasjonale føringer og forventninger. Samtidig er det av avgjørende betydning at en får opp interessen i de aktuelle kommunene, og at verdensarven ivaretas og formidles aktivt. Det er også behov for en mer forutsigbar forvaltning av de kulturminnene/kulturmiljøene som ligger i buffersoner men som er viktig for forståelsen av verdensarven. Kulturminnene i kommunene rundt Røros har et stort potensial for å få en enda mer sentral plass i næringsutvikling og reiselivssammenheng som det bør stimuleres til i overordnede dokumenter.

Etterreformatorisk arkeologi: Etterreformatorisk arkeologi har lenge vært et viktig del av kulturminneforvaltningen i vårt naboland Sverige som vi samarbeider med. Det er på tide at Norge også kan sikre kildemateriale og får mer kunnskap og mulighet til å bygge opp kompetansen på dette feltet. I svært mange tilfeller vil arkeologiske undersøkelser av nyere tids kulturminner gi et mer helhetlig bilde og være et viktig supplement til de skriftlige kildene som kan finnes.

Fylkeskommunene får ansvar for kulturminner fra **Middelalderen** fra 2020. For Hedmark gjelder det bl.a. Hamarkaupangen som er under sterkt utbyggingspress. Erfaringer med ulik praksis tilsier at det er et stort behov for klarere og entydige retningslinjer for middelalderbyene. Både det arkeologiske og det håndverkfaglige med mur og kalk er sentral kunnskap som må være tilgjengelig.

Samarbeid med museumssektoren. Fylkeskommunene overtar ansvaret for de teknisk industrielle kulturminnene (mange av dem er museer) fra 2020. Det samme gjelder ansvaret for middelalder og fartøyvernet. I tillegg har museene store samlinger av både fredete og verneverdige bygninger, og har opparbeidet seg viktig kunnskap når det gjelder bygningsarvens klimautfordringer. Et nærmere faglig samarbeid mellom museene og fylkeskommunen vil kunne bidra til en god kulturminneforvaltning og et gjensidig kunnskapsløft. Her ligger et stort potensial. En ordning som bør trekkes spesielt fram er **bygningsvernrådgivertjenesten** som i dag er etablert i noen fylker. Her er det positive erfaringer og suksessfaktorer som tilsier at en slik ordning bør realiseres i flere fylker. Staten bør kunne bidra til drift og utvikling av en slik ordning. I tilknytning til museenes håndverkskompetanse bør en også tilrettelegge for lærlingeplasser i håndverksfag, gjerne gjennom et nasjonalt program.

Når det gjelder **byggningsarven** er det flere felt som bør avklares nærmere. Det gjelder bl.a muligheter for skattefritak eller skattefordeler og gode forsikringsordninger. På disse feltene er praksisen svært ulik, og det bør tilstrebes en likebehandling.

Satsing på **brannsikring** av trehusbebyggelse bør videreføres og utvides med tanke på bygninger generelt, og ikke bare tett trebebyggelse.

Statens verneverdige bygninger blir en viktig del av fylkeskommunens portefølje fra 2020. Vi opplever at sektoransvaret og måter å forvalte dette på utøves svært forskjellig fra etat til etat. Her bør de tilstrebes mer lik forvaltning. Når det gjelder verneklasse 2 har vi tidligere meldt inn behov for nærmere presisering ut over det som er nedfelt i sektorplanene. Magne av disse kulturminnene ligger i områder der det ikke er aktuelt å lage reguleringsplaner med hensynssoner. En stortingsmelding bør kunne gi klare føringer for denne gruppen kulturminner.

Kommuner og fylkeskommuner er eiere av viktige bygningsmasse og arealer og bør gå foran som gode eksempler. Det er dessverre ikke alltid tilfelle. Det er derfor betimelig at den offentlige kommunesektoren ansvarliggjøres i forhold til ivaretagelse av egen bygningsmasse.

Fylkeskommunen vil fra 2020 få et betydelig ansvar for **veier** og veisektoren. Her bør det komme klare føringer for betydningen og forvaltningen av veirelaterte kulturminner både i forhold til fylkeskommunene men også for øvrige veieiere/forvaltere. Svært mange av de viktigste kulturminnene befinner seg langs hovedferdselsårene og utgjør i så måte en vesentlig del av vår infrastruktur. De vegrelaterte kulturminnene blir ofte tapere sett opp mot store samferdselsprosjekter. Her er det bl.a behov for faste forvaltningsrutiner, presiseringer og eksempler på av hva som faller inn under begrepet «avbøtende tiltak» og «kompenserende tiltak».

Tilskuddsordninger. Det er en forutsetning for et god kulturminneforvaltning at de fleste tilskuddsordninger overføres til fylkeskommunene. Likevel vil vi benytte anledning til at det også er svært viktig at Riksantikvaren kan ha ansvar for en del store nasjonale programmer og får ressurser som muliggjør spleiselag. Uten aktiv bistand og økonomiske virkemidler fra Riksantikvaren ville f.eks utviklingen av Atlungstad brenneri ikke vært mulig å realisere.

Teknologisk utvikling. Når det gjelder arkeologi spesielt, men også i forhold til bygninger bør den raske teknologiske utviklingen omtales nærmere. Det har skjedd en rask utvikling når det gjelder metoder. Geofysikk, magnetometer, laserscanning, bruk av droner, fotogrammetri er eksempler på dette. Disse metodene bidrar til økt informasjon, effektiviserer arbeidet, gir bedre presisjon på kartdata og større detaljeringsgrad. Å ta i bruk nytt utstyr og tolke resultater er ressurskrevende i oppstarten, men kostnadsbesparende på sikt. Bruk av nyere teknologi gir også nye muligheter innen formidling. 3D teknologi, QR og VR koder og spillteknologi er stikkord i formidlingssammenheng. Det er viktig for kulturminnevernet at vi får mulighet til å holde oss oppdatert, og at det finnes kompetanse og ressurser til å følge med i denne utviklingen.

Med håp om at kulturminner og kulturmiljøer blir et aktivt og prioritert politikkområde i tiden framover ønsker vi lykke til med det videre arbeidet med stortingsmeldingen.

Med vennlig hilsen

Kristin Ryen Reithaug
ass. fylkessjef
Samferdsel, kulturminner og plan

Elisabeth Seip
kulturvernleder

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur